

N:o 26.

Ank. till Riksd. kansli den 9 mars 1897, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af 13 § i kongl. förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873.

Andra Kammaren har till laguskottet hänvisat en af herr *J. Byström* inom nämnda kammare afgifven motion, n:o 113, så lydande:

»Att det ligger en orättvisa deri, att främmande trosbekännare tvingas betala skatt till statskyrkan, borde numera vara en sjelfklar sak äfven för lagstiftarne. Ropet om befrielse från denna skatt varder ock allt starkare med hvarje år icke blott bland de frikyrklige sjelfva, hvilka gång på gång framburit sina klagomål i denna sak inför Riksdagen, utan äfven bland andra, som dels afgifvit motioner rörande denna skatts borttagande, dels på annat sätt gifvit offentligt uttryck åt sin mening.

Yrkandet på att främmande trosbekännare må vinna frihet från att betala skatt till statskyrkan är ock en af de frågor, som icke i längden kunna undanskjutas. Förr eller senare måste den vinna sin rättvisa lösning. Orättvisor inom lagstiftningens och beskattningens område böra så fort som möjligt undanröjas, på det att hvar och en måtte åtnjuta den rätt, som bör tillkomma hvarje medlem inom ett lagbundet samhälle. Och så länge den orättvisan kvarstår, att medlemmar af församlingar, som staten erkänt vara lagliga, skola utom de kostnader, som underhållet af deras egna församlingar kräfver, äfven underhålla statskyrkans presterskap och inrättningar och sålunda betala en *dubbel* kyrkoskatt, så länge skola ropen på reformer i detta hänseende aldrig tystna, utan återkomma gång efter annan och högljuddare för hvarje gång. Jag hyser det hoppet, att Riksdagen icke skall tillåta,

att en sådan orättvisa mot främmande trosbekännare längre skall få ega rum, och det är därför jag i ödmjukhet åter vågar framdraga denna fråga.

Främmande trosbekännares ställning i afseende på deras skyldighet att bidra till aflönande af svenska kyrkans presterskap och betjening har ock i senare tider undergått en icke oväsentlig förändring genom det på grund af särskilda författningar genomförda ordnandet af presterskapets och klockarnes löneinkomster. Förut ingingo i nämnda löneinkomster åtskilliga afgifter, hvilka dels voro af frivillig natur och dels erlades endast för särskilda förrättningar. Främmande trosbekännare kunde sålunda helt och hållet undandraga sig afgifter af det förra slaget och behöfde endast i de utan tvifvel sällsynta fall, att de påkallade presterskapets eller kyrkobetjeningens tjänsteåtgärd, därför erläggga särskild afgift.

Beträffande sistnämnda slags afgifter stadgades ock uttryckligen i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 23 oktober 1860 § 12: »De för särskilda kyrkliga förrättningar stadgade afgifter till svenska kyrkan eller hennes presterskap eller betjening vare ej medlem af tillåtet främmande religionssamfund pliktig att gälda i annat fall, än att slik förrättning blifvit på hans egen begäran verkställd.»

Samma stadgande inflöt ock i 13 § af nu gällande förordning angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning af den 31 oktober 1873, så lydande: »De för särskilda kyrkliga förrättningar stadgade afgifter till svenska kyrkan eller hennes presterskap eller betjening må ej påföras främmande trosförvandt i annat fall, än att slik förrättning blifvit på hans egen begäran verkställd».

Men förhållandena hade i afseende å de ifrågavarande afgifterna under tiden mellan de båda sist anmärkta förordningarnas utfärdande gestaltat sig annorlunda än de voro 1860. I § 7 af förordningen angående allmänt ordnande af presterskapets löneinkomster af den 11 juli 1862 stadgades: »Påskpenningar, jura stolæ, matskott, offer, dagsverken med flera andra extra ordinarie afgifter utbytas mot vissa, för samma tid och efter samma grunder som tiondeersättningen, till beloppet bestämda utskylder, att utgå icke allenast af fastighetsegare, utan äfven af församlingens öfriga invånare; börande dessa afgifter så beräknas, att all betalning till presterskapet för särskilda förrättningar kan upphöra, och iakttages härvid, att af dessa afgifter de, som hittills uteslutande betungat hemmansegare, varda endast på dem, samt de, hvilka ålegat torpare och deras vederlikar, blifva allenast på dessa

fördelade, hvaremot sådana, som utgått af alla församlingens ledamöter, fortfarande af dem samtliga skola utgöras, dock med den skiljaktighet i beloppen, som föranledes deraf, att åtskilliga af ifrågavarande afgifter hittills icke brukat erläggas till lika högt belopp af dem, som ega ingen eller mindre jord, som af dem hvilka ega större.»

I slutet af förordningen förklarades, att densamma icke egde tillämpning i afseende på Stockholms stad; men sedan kyrkomötet år 1868 anhållit, att de allmänna stadgandena för ordnande af presterskapets löneinkomster måtte i tillämpliga delar varda gällande för Stockholms territoriella församlingar, utfärdades den 1 november 1872 en förordning angående ordnande af presterskapets i de territoriella församlingarna i Stockholm aflöning; och stadgades i § 4 mom. 1 af denna förordning: »Påskören eller påskpenningar, äfvensom jura stolæ och andra extra ordinarie afgifter utbytas mot bestämda afgifter för en tid af femtio år, räknad från den näst efter löneregleringens fastställelse inträffande första maj, oansedt tillämpning af löneregleringen ej då kan ske.»

I öfverensstämmelse med de i dessa båda förordningar meddelade föreskrifter hafva ock presterskapets inkomster blifvit ordnade, och torde under de förberedande åtgärderna för åstadkommande af löneregleringar inom de särskilda församlingarna hithörande afgifter alltid hafva blifvit till visst belopp upptagna, om sådant också icke alltid framgår af de resolutioner, i hvilka Kongl. Maj:t meddelat fastställelse å de uppgjorda löneregleringsförslagen.

Efter utfärdandet af förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873 har ytterligare genom förordningen angående allmänt ordnande af klockarnes löneinkomster den 2 november 1883 tagits ett steg i samma riktning, som angifvits i de ofvan åberopade förordningarna om ordnande af presterskapets löneinkomster. I § 2 af förordningen om klockarnes aflöning stadgas: »Den klockaren tillkommande lön bör bestämmas i skäligt förhållande till omfattningen af hans tjenstegöromål samt beräknas så, att alla offer och afgifter för särskilda förrättningar upphöra»; och torde bestämmelserna i denna förordning redan vara på åtskilliga ställen genomförda.

Då nu i § 13 i meranämnda förordning den 31 oktober 1873 uttryckligen föreskrifver, att afgifter för kyrkliga förrättningar icke må påföras främmande trosförvandt i annat fall, än att slik förrättning blifvit på hans egen begäran verkställd, synes häraf följa, att främmande trosbekännare jemväl äro fria från sådana ständiga afgifter, som

i enlighet med 1862 års förordning utgöra ersättning för de i berörda § omförmälda afgifterna.

Att Kongl. Maj:t så tolkat stadgandet, framgår ock af Kongl. Maj:ts utslag den 13 november 1874 uti ett mål, der en mosaisk trosbekännare fört klagan deröfver, att utmätning skett för uttagande af honom påförd ersättning för jura stolæ. Kammarkollegium yttrar i utslag den 25 november 1873, att emedan ifrågavarande afgift utgjorde ersättning för jura stolæ, hvilka icke kunnat komma i fråga att af klaganden såsom mosaisk trosbekännare erläggas, samt att han icke heller egt rösträtt vid kyrkostämma, befriades klaganden från krafvet. Detta utslag blef af Kongl. Maj:t fastställt. I detta fall innehöll dock den löneregleringsresolution, som i målet åberopades, uttrycklig bestämmelse derom, att ersättning för jura stolæ skulle med visst belopp utgöras af alla, som voro vid kyrkostämma röstberättigade.

I ett utlåtande, som öfverståthållarembetet i Stockholm år 1881 afgaf till Kongl. Maj:t, yttrades bland annat, att embetet icke känner något lagbud, som ålägger främmande trosbekännare att för sina personer eller för inkomst af kapital och arbete bidraga till underhåll af svenska kyrkan och dess presterskap.

Och Riksdagens lagutskott, hvars dåvarande ordförande var landshöfdingen m. m. A. Bergström, yttrade i sitt utlåtande med anledning af en i ämnet väckt motion vid 1886 års riksdag, och ur hvilket betänkande vi redan delvis återgifvit något, följande beaktansvärda ord, som jag tager mig friheten anföra:

»I allmänhet lär emellertid ... vederbörlig uppmärksamhet i regeln icke blifvit fästad vid innehållet af ifrågavarande lagrum, vare sig vid löneregleringars uppgörande eller vid deras tillämpning. I åtskilliga löneregleringsresolutioner torde icke någon viss del af presterskapets aflöning vara angifven såsom motsvarande jura stolæ, och i följd deraf göres vid utdelningen af bidragen till samma aflöning icke något undantag för främmande trosbekännare beträffande denna del deraf. Utskottet kan emellertid ej finna annat, än att detta förfarande står i strid med den i 13 § af 1873 års förordning meddelade bestämmelse, och oöfvervinneliga praktiska hinder lära väl icke omöjliggöra en rättelse i detta afseende.

Om sålunda främmande trosbekännares fritagande från bidrag till aflöningen af svenska kyrkans presterskap och betjening, i den mån dessa bidrag motsvara de i sistnämnda lagrum omförmälda afgifter, enligt utskottets tanke bör anses omedelbart följa af redan nu gällande lagbestämmelser, så finner utskottet det jemväl vara med rättvisa och

billighet öfverensstämmande, att främmande trosbekännare äfven frigtas från den andel af nämnda bidrag, som motsvarar de öfriga afgifter, hvilka de före löneregleringarnes genomförande ej behöft utgöra. Dessa afgifter torde å landsbygden ej hafva varit af någon synnerlig betydelse; men i städerna utgjorde de deremot en väsentlig del af presterskapets och kyrkobetjeningens löneinkomster. — — — — —

Då löneregleringarnas genomförande sålunda otvifvelaktigt ålagt främmande trosbekännare en skyldighet, som förut ej ålegat dem, och de derjemte, såsom icke röstberättigade å kyrkostämman, varit uteslutne från deltagande i den utredning och öfriga förberedande åtgärder, som föregått löneregleringsresolutionernas utfärdande, finner utskottet en återgång i förevarande afseende till de förut bestående förhållandena vara af omständigheterna påkallad. Utskottet anser dock denna frihet icke böra utsträckas längre än till medlemmar af sådana lagligen erkända församlingar, hvilkas prester eller föreståndare äro behörige och pligtige att föra anteckningar öfver medlemmarnes borgerliga förhållanden. En sådan inskränkning torde vara tillräckligt motiverad af den lösare organisationen af andra erkända trossamfund, hvilken ock föranleder dertill, att medlemmarne af sistnämnda samfund för anteckning om deras borgerliga förhållanden måste upptagas i svenska kyrkans ministerialböcker.»

I ungefär samma riktning uttalade sig bland andra statsrådet E. von Krusenstjerna, då denna fråga senast förekom i Riksdagen.

Rättvisan och billigheten i ofvannämnda skatts borttagande tror jag, att åtminstone en stor del af presterskapet sjelft inser och gillar. Det har ock händt, att prest ädelmodigt försakat den del af sin lön, som skulle erlagts af en baptist. Det torde sålunda för mången prestman vara lika mycket en samvetssak att behöfva mottaga en skatt af dissenter, som det för många af de senare kan vara ett samvetstvång att erlægga denna skatt. Från mer än en synpunkt sedt blefve det blott ett häfdande af grundlagsbudet: »Konungen skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta», om en lagförändring komme till stånd i denna skattefråga.

Från åtskilliga håll framställas allvarliga klagomål öfver att personer, som äro frikyrkligt sinnade och hvilka bedrifva en sjelfständig religiös verksamhet både bland barn och äldre, ändå icke utträda ur statskyrkan. Men om de genom ett sådant utträde ej endast beröfvades en del af sina rättigheter, utan ock vunne befrielse från skatt till en institution, som de anse sig ej kunna eller vilja understödja, så skulle säkerligen förhållandet mellan de frikyrklige och statskyrkan

snart blifva mycket klarare, något som för båda parterna vore högeligen önskvärdt.

Med åberopande af hvad jag härofvän anført, får jag vördsamt anhålla,

att Riksdagen behagade för sin del besluta, att 13 § i kongl. förordningen angående främmande trosbekännare af den 31 oktober 1873 måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Främmande trosbekännare är för sin person och inkomst af kapital eller arbete befriad från skyldighet att deltaga i afgifterna till svenska statskyrkoförsamlingarnas presterskap eller andra kyrkliga ändamål äfvensom från de för särskilda kyrkliga förrättningar stadgade afgifter till svenska kyrkan eller hennes presterskap eller betjening i annat fall, än att slik förrättning blifvit på hans egen begäran verkställd.»

Frågan om främmande trosbekännares befrielse från skyldighet att deltaga i aföning och underhåll af svenska statskyrkoförsamlingarnes presterskap och kyrkliga inrättningar eller om inskränkning af denna skyldighet har, såsom jemväl af motionären antydts, vid flera föregående tillfällen utgjort föremål för Riksdagens pröfning. Senast vid 1896 års riksdag förelåg till behandling en framställning i ämnet, hvari hemställes, att 13 § i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873 skulle erhålla just den affattning, som i nu föreliggande motion förordats. Lagutskottet afstyrkte emellertid bifall till förslaget, hvilket jemväl af båda kamrarne förkastades.

Såsom skäl för sin afstyrkande hemställan anförde utskottet följande. Ifrågavarande utgifter vore enligt utskottets förmenande att anse såsom statsutgifter. Så länge den evangelisk-lutherska kyrkan vore en statsinstitution, torde nemligen hvarje svensk medborgare böra vara skyldig att bidraga till densamma lika väl som till hvarje annan stats inrättning. För att taga ett exempel från en liknande statsinstitution hade staten ordnat den offentliga undervisningen efter vissa grundsatser, och till detta undervisningssystem upprätthållande måste en hvar af statens medlemmar bidraga, vare sig han gillade de af staten antagna grundsatser eller icke, vare sig han funne det med sin fördel förenligt att begagna sig af statens eller enskilda undervisningsanstalter.

Utskottet erinrade tillika derom att antagandet af förslaget skulle i betänkelig mån rubba bestående prestlönekonventioner, i hvilket afseende i förslaget icke gäfves någon antydan, på hvad sätt erforderlig

fyllnad till aflöning åt presterskapet och kyrkobetjeningen skulle beredas i stället för de bidrag, som enligt förslaget komme att bortfalla. Utskottet fäste tillika uppmärksamheten derå, att statskyrkans presterskap utom kyrkliga förrättningar hade till embetsåliggande att tjena staten jemväl i borgerligt afseende, såsom bokföring, utfärdande af flyttningsmed flera betyg, meddelande af statistiska uppgifter med mera dylikt.

De enda afgifter, från hvilka främmande trosbekännare kunde med något fog påkalla befrielse, vore de som i lönekonventionerna ersatt de så kallade jura stolæ eller ersättningar för de särskilda förrättningar, presterskapet endast på derom framställd begäran verkstälde, och för hvilka förut erlades en viss afgift för hvarje gång de påkallades. För dessa afgifter, från hvilka främmande trosbekännare förut voro befriade, när de icke sjelfve påkallade förrättningen, vore nemligen godtgörelse numera beräknad i de till presterskapet utgående kontanta löneförmåner. Ifrågavarande afgifter vore emellertid synnerligen obetydliga och föga betungande, så att en lagförändring i föreslagna syftet blott i denna del knappast kunde vara af något synnerligt behof påkallad, äfven om den icke stode i strid mot ofvan uttalade åsigter om afgifternas egenskap af statsutgift.

Slutligen ville utskottet betona, att bifall till förslaget härutinnan i alla händelser förutsatte en grundlig utredning rörande ifrågavarande afgifter — en utredning, om hvilken utskottet, derest det i öfrigt funne skäl tillstyrka förslaget, likväl med hänsyn till frågans ringa vikt skulle finna föga lämpligt att hos Kongl. Maj:t anhålla.

Utskottet intager till föreliggande fråga samma ståndpunkt som 1896 års lagutskott, och får alltså under åberopande af de skäl, som i ofvan lemnade redogörelse anförts mot bifall till den i motionen föreslagna lagändringen hemställa,

att herr Byströms ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 mars 1897.

På lagutskottets vägnar:

Carl B. Hasselrot.

R e s e r v a t i o n

af herrar *Hasselrot, Nilsson, F. Andersson, P. G. Petersson* och *E. Svensson*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Riksdagen att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om vidtagande af erforderliga åtgärder, på det att dels medlemmar af lagligen erkänd församling, som bekänner amman kristen troslära än den evangeliskt-lutherska, och hvars prest eller föreståndare är behörig och pliktig att föra anteckningar öfver medlemmarnes borgerliga förhållanden, äfvensom mosaiska trosbekännare, i fråga om hvilka alla det torde få anses utredt, att de före utfärdandet af förordningen angående allmänt ordnande af presterskapets löneinkomster den 11 juni 1862, förordningen angående ordnande af presterskapets i de territoriella församlingarne i Stockholm aflöning den 1 november 1872 samt förordningen angående allmänt ordnande af klockares löneinkomster den 2 november 1883 icke varit lagligen skyldige att erlægga de för särskilda kyrkliga förrättningar stadgade afgifter till svenska kyrkan eller hennes presterskap eller betjening, ej heller påskpenningar, offer eller andra dylika lönebidrag, må, utan hinder af de på grund af åberopade författningar verkställda löne-regleringar, åter komma i åtnjutande af motsvarande frihet och således frikallas från skyldighet att deltaga i betalning af hvad som af reglerade löner af hit hänförlig beskaffenhet kan anses utgöra aflöning och ersättning för omförmälda, numera upphörda afgifter och lönebidrag, *dels ock* godtgörelse för den minskning i tillförsäkrade löneförmåner, som ifrågasatta frikallelse kan anses föranleda, må varda vederbörande löntagare för deras tjänstetid beredd.

Herr *J. Andersson* har begärt få antecknad, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.